

Uspešna ofenziva španskih miličnikov na zapadni fronti

Korakali so v provinco Caceras in zdaj ograjajo fašistične komunikacijske zveze. Premier Negrin pozvan, naj iztrebi uporne elemente, ki simpatizirajo s fašisti. Anglija se boji, da Mussolini in Hitler ne bosta potegnili vojaštva iz Španije.

Zadnje vesti
BERLIN.—Neuradno nacističko poročilo o "plebiscitu" glede aneksije Avstrije: V Avstriji je bilo oddanih 4.270.517 glasov za aneksijo in 11.263 proti; v Nemčiji 44.528.752 glasov za aneksijo in 440.917 proti.
PARIZ.—Edouard Daladier je organiziral novo francosko vladno, v kateri ni nobenega radikalca.
LONDON.—Izgledi na delavskem shodu v Londonu, ki je bil sklican v prilog pomoči španskim lojalistom.
HENDAYE.—Nova fašistična ofenziva med Teruelom in Valencijo v smeri proti obrežju Španije.

Italija išče posojilo v Angliji
Dežela zabredla v resno gospodarsko krizo
Rim, 9. apr. — Fašistični program ekonomske neodvisnosti je fiasko, čeprav vladni krogi trdijo nasprotno. Vsa znamenja kažejo, da je Italija zabredla v resno gospodarsko krizo in Mussolini se je že obrnil na Anglijo z apelom za veliko posojilo.
Italija ne more kupovati produktov, ki jih potrebuje, v tujemstvu, ker nima kreditov. Ako ne bo dobila posojila v Angliji, da podpre svojo ekonomsko strukturo, se bo kriza priostila. Mussolini še vedno upa, da mu bo Anglija priskočila na pomoč, da si pogajanja glede sklenitve sporazuma med Italijo in Anglijo počasi napredujejo.
Čeprav so bile mezde in plače zvišane 12 odstotkov, so cene življenjskim potrebščinam poskočile 30 odstotkov. V nekaterih industrijah so mezde še vedno nizke. Delavci prejema 12 lir na dan, kar je v amerškem denarju 63 centov.
Zaloga zlata v državni blagajni je padla, ker je Italija potrošila velike vsote za financiranje vojne v Abesiniji. Ta znaša danes le \$211.872.000. Največ dohodkov ima Italija od turistov. Ti pustijo letno v deželi poldrugo milijardo lir (okrog \$78.000.000). Italijani, ki so se izselili v Ameriko in druge države, pošljejo letno svojim družinam povprečno \$21.000,00. To so glavni dohodki Italije. Kar dežela ne more producirati doma, je drago. Italija mora uvažati premog, volno, bombaž, gasolin in druge produkte iz tujestva, toda cene so silno visoke.

poslal v Španijo, je tam okrog deset tisoč nemških tehničnih in industrijskih veščakov, ki igrajo veliko vlogo v javni službi na teritoriju, katerega je zasedla Francova armada. Ako bodo ti veščaki ostali v Španiji po končani civilni vojni, bodo dobili kontrolo nad rudniki in industrijami, ki so bile doslej monopol angleških interesov. V tem vidi Anglija večjo nevarnost kakor pa v tujih četah, ki se borijo v armadi generala Franca.

Zbornica zavrгла reorganizacijski načrt

Demokratje ignorirali apel, naj podpirajo Roosevelta

Washington, D. C., 9. apr. — Nižja kongresna zbornica je sinoči ubila Rooseveltov načrt glede reorganiziranja administracijskih departamentov, ko je z 204 proti 196 glasovom odločila, da se načrt vrne odseku, ki ga je sestavil. Proti načrtu je glasovalo 108 demokratov, 88 republikancev, šest progresivcev in dva farmer-laborita, za pa 191 demokratov, trije farmer-laboriti in dva progresivca. Ta akcija pomeni, da načrt ne bo prišel več na dnevni red v sedanjem zasedanju kongresa.

Načrt, ki je izževal največjo kontroverzo, odkar je bil Rooseveltov osnutek glede reformiranja vrhovnega sodišča in drugih federalnih sodišč pokopan v kongresu, vsebuje provizije, ki dajejo predsedniku veliko oblast. On bi lahko, če bi bil načrt sprejet, reorganiziral vse federalne departamente, divizije in biroje. Izvzete so bile le nekatere neodvisne federalne komisije in odbori.

William B. Bankhead, predsednik kongresne zbornice, in Sam Rayburn, vodja demokratske večine, sta zamaš apelirala na demokratske kongresnike, naj odnehajo v opoziciji. Na glasila sta, da bodo zadali direktni udarec Rooseveltu, če bodo glasovali proti načrtu, toda apel je bil zamaš. Rebelni demokratski kongresniki so se pridružili republikancem, ki so val glasovali proti in tako pokopali načrt.

Amerika bo zalagala Anglijo z letali

London, 9. apr. — Londonski list Daily Telegraph poroča, da bo Amerika zalagala Anglijo z vojaškimi letali in bo tudi prežra provizije nevtralnostnega zakona, če se Anglija zaplete v vojno. Angleška vlada je že bila informirana o tem iz Washingtona. Amerika bo poleg letal pošiljala Angliji, ki se je vrgla v oborožitelno tekmo, tudi druge pritiskline.

BLUMOVA VLADA LJUDSKE FRONTE RESIGNIRALA

Obrambni minister Daladier sestavil novo vlado

FRANCIJA V RESNI FINANČNI KRIZI

Pariz, 11. apr.—Edouard Daladier je včeraj sestavil novo vlado, v kateri ni nobenega radikalca. Socialisti so se na svoji seji prejšnji večer odločili proti reprezentaciji v kabinetu, v katerem so konservativci in nekaj liberalcev. Da je prelom z levico popoln, je dokaz v tem, da je Daladier izbral Georges-a Bonnet-a, konservativca in bivšega francoskega poslanika v Ameriki, za zunanjega ministra.

Pariz, 9. apr. — Premier Leon Blum in val člani njegovega kabineta so včeraj resignirali, ko je senatna zbornica zavrгла Blumovo finančni načrt, ki je bil prej sprejet v nižji zbornici z malo večino. Načrt, ki bi silno povečal Blumovo oblast, je bil v senatu poražen z 223 proti 49 glasovom. To je bil udarec, kakršnega niso Blum in njegovi pristajali pričakovali.

Kakor hitro je senat s svojo akcijo zadal usodni udarec vladi ljudske fronte, je šel Blum v palačo predsednika francoske republike Alberta Lebruna in predložil resignacijo članov svojega kabineta, katero je Lebrun sprejel. Pozneje je predsednik pozval v svoj urad Edouarda Daladierja, obrambnega ministra v padli vladi, in mu povelil sestavo novega kabineta. Daladier je šel takoj na delo in sestavil nov kabinet.

Francija vidi v Daladierju močnega moža, ki bo potegnil deželo iz finančne krize. Dasi ima Daladier oporo v armadi in pri konservativcih, bo njegova naloga težka. Državna blagajna je skoro prazna in Daladier bo moral iskati nove vire, da jo napolni. Gotovo je, da bo Hitler po plebiscitu v Avstriji podvel korake, da še bolj utrdi svoj vpliv v centralni Evropi in Daladierju.

Naciji zahtevajo vrnitev kolonij

Diktator Hitler še ni zadovoljen

Berlin, 9. apr. — Dva voditelja nacistične Nemčije sta izjavila, da Hitler ne bo miroval, dokler ne bo nemška ekspanzija dosegla še večji obseg kot ga je, odkar je on na krmilu. Ta voditelj sta bila Rudolf Hess, podnačelnik nacistične stranke, in dr. Paul Joseph Goebbels, minister propagande.

Hess je v svojem govoru na Dunaju rekel, "da so takozvane demokratske države razkosale narode v centralni Evropi in izpremenile zemljevid v nasprotju z načeli zdrave pameti in da zdaj žanjejo, kar so sejale." Goebbels, ki je govoril v Nurembergu, pa je dejal:

"Potrebna je pažnja, da Nemčija ne bo ponovno razkosana v tem momentu, ko je v teku proces razdelitve sveta. Svet nam je po svetovni vojni stavil zahteve, katere je morala poražena Nemčija sprejeti. Danes je situacija drugačna, kajti mi stavimo zahteve, da mora Nemčija dobiti nazaj kolonije, ki jih je izgubila v svetovni vojni."

Hess je položil vence na grobove, v katerih so pokopani Franz Holzeber, Otto Planetta in Domes, naciji, ki so bili obsojeni v smrt in obešeni, ker so umorili kancelarja Dolfus-a v nacističnem puču na Dunaju 1. 1934. Nacistične delegacije so istočasno položile vence na grobove vseh drugih narodnih socialistov, kateri so bili umorjeni pod prejšnjim avstrijskim režimom.

V Solnogradu je Hitler z velikimi ceremonijami zasadil lopato v zemljo in s tem otvoril gradnjo avtomobilske ceste, ki bo zvela Avstrijo z Nemčijo. Ko bo delo končano, bodo imele nemške motorne divizije odprto pot od obrežja Baltika do Brennerskega preleza in od zapadnega dela Nemčije do Ogrske in Jugoslavije. Hitler je dejal, da mora biti gradnja cestnega omrežja končana v treh letih.

Združitev Avstrije z Nemčijo potrjena

Hitlerjeva akcija sankcionirana

Berlin, 11. apr.—Diktator Hitler je izvojeval največjo volilno zmago v zgodovini, ko se je 48.799.296 Nemcev in Avstrijcev, 99,8% vseh volilcev, izreklo za priključitev Avstrije k Nemčiji. Proti je glasovalo samo 452.180 volilcev.

Skoro 50.000.000 volilcev nove Nemčije je odobrilo Hitlerjevo podjarmljenje Avstrije, ki je bila združena z zemljevidom pred enim mesecem, ko so nemške čete vkorakale v Avstrijo in strmo glavile Schuschniggov režim. Avstrija je dala skoro vse glasove Hitlerju, kajti za združitev z Nemčijo je glasovalo 4.270.517 volilcev, proti pa 11.263. V Nemčiji je 44.528.752 volilcev glasovalo za priključitev, proti pa 440.917 volilcev.

Poleg glasovanja o priključitvi Avstrije k Nemčiji so volilci izvolili tudi nov nemški parlament. Razume se, da so bili izvoljeni samo kandidati nacistične stranke, ker opozicije sploh ni bilo.

Spet eden sovjetski poslanik pobegnil?

Sofija, Bolgarija, 9. apr. — Teodor Razkolnikov, sovjetski poslanik v Sofiji, ki je pred enim tednom na poziv sovjetske vlade odpotoval proti Moskvi, je po najnovejših vesteh odšel v Budimpešto, od tam je pa krenil nazaj in se odpeljal v Turčijo.

DELAVSKI ODBOR OPLAZIL JEKLARSKO DRUŽBO

Oredil je, da mora skleniti pogodbo z unijo

KOMPANIJA VLOŽILA PRIZIV

Washington. — Zvezni delavski odbor je te dni podal novo tolačenje Wagnerjevega delavskega zakona, ko je v zadevi Inland Steel in jeklarske unije CIO odredil, da kolektivno pogajanje pomeni sklenitev pogodb črno na belem. Odredil je, da mora družba skleniti pismeno pogodbo z unijo.

Ta odredba z novim tolačenjem delavskega zakona je velike važnosti na polju delavskih odnosov. Družba je takoj naznanila, da bo vložila priziv proti odloku in zadevo tirala do vrhovnega sodišča, če bo treba. Stvar bo sigurno prišla do najvišje instancice. V slučaju izgube pred nižjim sodiščem jo bo tiral pred vrhovni tribunal pa delavski odbor.

Jeklarska unija je pred delavskim odborom obtožila to družbo kršenja delavskega zakona, ker ni hotela pristati na sklenitev pismene pogodbe. Posledica tega je bila, da je bila lani v Malem jeklu oklicana jeklarska stavka, ki je bila z nasiljem zdrobljena s strani baronov in državnih oblasti.

Delavski odbor bazira svoj odlok na odprti izjavi družbe, v kateri je rekla, da se je pripravljena pogajati z unijo, toda ne bo pod nobenem pogojem pristala na sklenitev pismene kolektivne pogodbe. Na zahtevanju pred zastopniki delavskega odbora, ki se je zadnji jesen vršilo v Chicagu nad dva meseca, je družba argumentirala, da se ne mara pogajati z jeklarsko unijo, ker jo amatra za neodgovorno. Delavski odbor pravi, da ta argument ne drži in je brez pomena. Edino, kar je na stvari, je to, da je družba proti efektivni delavski organizaciji v svojih tovarnah, pravi delavski odbor.

Odbor dalje pravi, da je sklenitev pismene pogodbe po implikacijah zakona mandatorična za vsakega delodajalca. To pa ne pomeni, da mora pristati na vsako točko, ki mu jo predloži unija. Definitivno pa pomeni, da so v pismeno pogodbo, zanešene vse točke, na katere se obe stranki sporazumeta. Odbor sumira vso zadevo takole: "Mi moremo priti le do enega zaključka. V smislu sekcije 8 (5) delavskega zakona) mora vsak delodajalec pristati na kolektivno pogajanje. Vprašanje njegovih obilicij pa se mora odločiti v luči zgodovinskega pojmovanja kolektivnega pogajanja in smisla ter namena zakona. In kakor smo že omenili, je reduciranje ustmenih kolektivnih dogovorov v pismeno formo postalo osnovni del procesa kolektivnega pogajanja.

"Poleg tega pa je s stališča harmoničnih delavskih odnosov, kakor tudi s stališča bizniške prakse, velikega pomena, da se kolektivni dogovori reducirajo v pismeno formo. Obtoženec ni predložil drugih dokazov za protiviljenje tej praksi, kakor le take, ki so protijunjskega karakterja.

"Jasno je torej, da mora obtoženec pristati tudi na to zahtevo v isti meri, kakor se mora sestati, pogajati se v dobri veri in sprejeti vse druge pogoje, ki so zapodeni v proceduri kolektivnega pogajanja. Po našem mišljenju bi bilo vaako drugo tolačenje sekcije 8 (5) v nasprotju s smislom in namenom zakona."

Kapitalistični tisk molči o senzacionalnih razkritjih zatiranja civilnih svobodščin ameriških državljanov, ki so prišla na dan v teku zaslišanja pred senatnim odsekom za civilne svobodščine.

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASLO IN LASTNINA SLOVENSKEGA NARODA

PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Narodna in slovenska družba (izven Črne) in Kanado \$2.00 na leto, \$3.00 na pol leta, \$1.50 na četrt leta; in Črno \$1.50 na leto, \$2.25 na pol leta; in letnino \$2.00.

Subscription rates for the United States (except Chicago) and Canada \$2.00 per year, Chicago and Canada \$1.50 per year, foreign countries \$2.00 per year.

Črna odločitev po dopisih — Rokopisni dopisi in nemarodni članki ne vračajo. Rokopisni dopisi in nemarodni članki, ki so jih poslali, bodo poslani nazaj, če jih pošljete nazaj.

Advertising rates on agreement — Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Member on the list — Prosveita, 1000 N. Dearborn Ave., Chicago, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

138

Dajem v objavo na prvi (Feb. 28, 1938), poleg vsega kar je na voljo, da vam je s tem datumom postala na voljo. Posvetite to pravilno, da se vam list ne uvari.

Franko sam jih je postavil na laž!

Francisco Franco (izgovori Franko) — po imenu vodja španske fašistične vstaje proti demokratični španski republiki, faktično pa vazal Hitlerja in Mussolinija, katerega v njegovem imenu in z dovoljenjem Anglije osvaja Španijo — je v 21 mesecih demonstriral, da je barbar prve vrste, ki je zmožen vsakega grozodejstva. Lahko je tudi slepar in lažnik, vendar je — namenoma ali nevede in nehoti, tega ne vemo — postavil na laž klerikalno propagando, katere zadnje mesece drzno poskuša oprati njegova hudodelstva.

Frankovo razkrinkanje klerikalne laži smo že omenili pred nekaj dnevi, potrebno pa je, da se povrtno k temu predmetu, kajti omenjena laž se neprestano ponavlja v naših klerikalnih glasilih. Namreč laž, da so si španske demokratične stranke (španskih komunistov tu ne štejemo, ker so bili najmanjša stranka in večina bi bila tudi brez njih) pri volitvah 16. februarja 1936 z goljufijami in silo prisvojile vlado.

Prvič to gorostasno laž pobijajo vsemu svetu znana dejstva, ki so: ob času volitev je bila na krmilu reakcionarna Lerrouxova vlada in volilni aparat je bil pod kontrolo te vlade. Kako so mogle stranke ljudske fronte goljufati, ko pa niso kontrolirale volilnih uradov? To je ena, druga pa je, da je Lerrouxova vlada takoj po volitvah podala ostavko in izročila vlado zmagovalni ljudski fronti, nakar je Manuel Azana — ki ni noben radikalec, temveč navaden liberalni demokrat — organiziral novo vlado. Kako bi mogla Lerrouxova vlada resignirati, če bi imela dokaze o kakšnih volilnih goljufijah? Kje je bilo v teh razmerah kakšno naljeh?

Zdaj pa pride Franko sam in pod svojim podpisom priča sledeče (citirano iz angleškega prevoda njegovega članka "Why I started the Spanish revolt", objavljenega v Minneapolis Journalu): "Živel smo v neprestani razburjenosti in napetosti do volitev 16. februarja 1936, tedaj pa je nepričakovano in velikanska zmaga ljudske fronte ponovno dala Azani oblast v roke (Then we lived in constant turmoil and anguish until the election of Feb. 16, 1936. The unexpected and tremendous victory of the popular front once more gives Azana the reins of power.)."

Franko prej pripoveduje, kako so se njegovi prijatelji v armadi pripravljali na oborožen udar še pred temi volitvami, toda armada je bila prešibka (Mussolini in Hitler še nista zagotovila svoje pomoči), tedaj jih je za prešetila nepričakovano in velikanska zmaga ljudske fronte.

Niti z eno besedico Franko ne omenja kakšnih sleparij pri omenjenih volitvah. Kako bi pač mogel govoriti o sleparijah, če pa govori o "nepričakovani in velikanski zmagi ljudske fronte"? To ne bi šlo skupaj — kjer so goljufije, tam ne more biti "velikanske zmage"!

To so dejstva, ki pričajo: zakaj Prosveta ves čas dosledno podpira španske ljaliste. Podpira jih zato, ker so na pošten in demokratičen način prišli do vlade! Podpira jih ne glede na to, da so med ljalisti v Španiji tudi maloštevilni komunisti, ki pa ne odločujejo, čeprav lahko zmagarijo, kar tudi delajo! Da so španske demokratične stranke — med katerimi je socialistična stranka najmočnejša — res prišle na pošten in demokratičen način do vlade, je nam priča barbarski poglavar Franko sam.

Še nekaj. Klerikalna propaganda tudi skuša opravičiti Frankovo bomba grozodejstva v Barceloni. Naš stari zofist in besedni žongler Trunk piše, da je v Barceloni 22 "vojaških objektov" (orožarnice, skladišča streliva, municijskih tovarov itd.), katere je imel Franko pravico razbiti z bombami. Dejstvo pa je, da je največ Frankovih, od Mussolinija in Hitlerja izposojenih bomb padlo na — glavno ulično križišče, kjer ni bilo nobenih "vojaških objektov", pač pa največja množica civilistov! Ena sama Frankova bomba je tamkaj ubila 200 oseb!

Sleparski klerikalni propagandisti pa znajo vse to na lep in krščanski način opravičiti — in mesar Franko je pri njih angelček, ubite žrtve so pa bili budiči, ki so zaslužili smrt... Saj je nekdo neke drugje uliči toliko in toliko duhovnov in nun — in za malčevanje teh duhovnov in nun je vsako sredstvo sveto! —

Glasovi iz naselbin

O delu, zimi in dopisih

Imperial, Pa. — S par vrsticami bom opisala tukajšnje razmere, ker se počne nihče drugi oglašati. Z delom se ne more nihče pohvaliti. Pittsburgh Coal Co. je zaprla že več svojih rovin in na tisoče rudarjev je ob delo in zaslužek. Tudi v tujakih bližini je rovin zaprt že od preteklega 12. oktobra. Ta rovin je tudi last imenovane družbe in pri njem je zgubilo delo 2050. Ta rovin je bil najet pred desetimi leti pod imenom Solar Coal Co. Rudarji so morali pobrati svoje orodje iz rovin. Tam je delalo precej članov društva 106 SNPJ. To društvo je dosedaj lepo napredovalo in tako tudi gospodinjski klub.

V omenjenem rovinu je bilo zaposlenih večje število starih delavcev. Ni bilo treba na zdravniško preiskavo; kogar je boss rajši imel, tistemu je dal delo. V bodoče pa bo vse po novi modi; kakor drugod, tako bo tudi tukaj. Ze sedaj se sliši, da mladi delavci bodo prvi na vrsti, ko bo spet obrat obnovljen. Kdaj bo rovin začel obratovati, se ne ve. Počitnice bodo dale dovolj časa za nabiranje regrad, ako ga ne bo sneg pokrtil. Ko to plišem, brije močan veter in sneži. To ni nikakšen "ejpril ful", ampak resnična snežna nevihta in mraz. To bo pozebla breskev in česen, če se kmalu kaj ne ogreje. Zjutraj je zemlja zamrznjena in na vodi se naredi led. Vse to bo še poslabšalo naš položaj, kajti draginja bo še večja, zaslužka pa nič. Ampak pomlad bo vendarle spet premagala zimo.

Pozdravljam vse čitatelje dnevnika Prosveta in želim, da bi bilo še več dopisov v njenih kolonah, ker so tako zanimivi. S čitanjem si krajšamo čas. Hvala vsem dopisnikom za trud in razvedrilo, tako tudi Tonetu Zidanšku, kajti njegove dopise rada čitam, kakor tudi dopise Franka Barbiča, ki so vredni, da se jih pohvali.

Anna Gorenc.

Cerkveni stebri in gostilne

Milwaukee, Wis. — Tukaj se je dne 5. aprila vršilo splošno glasovanje ali referendum, ki so ga povzročili cerkveni stebri zaradi gostiln oziroma taverov, ker so hoteli, da bi bile gostilne zaprte od 2. do 8. zjutraj, češ da se med tem časom v gostilnah dogajajo razne nemoralnosti. Pravijo, da je neko noč hodila po taveru skupina duhovnikov ali pristov in videla na lastne oči med mladino veliko pijančevanja in nemoralnost. Ti cerkveni stebri so baje videli v nekem taveru tudi to, da sta zgrinila v zadnje prostore bel fant in črna deklica. To jih je tako navdalo s aveto jezo in jih podžgalo, da so zadevo naznanili mestnim oblastem, od katerih so zahtevali, da takoj sprejmejo zakon, da se morajo zapreti vsi taveri od 2. do 8. zjutraj.

Ker imajo mestno oblast v svojih rokah nonpartizani ali "nestrankarski" aldermeni, ki so naklonjeni cerkvenim stebrom, so kaj brž ubogali povelje cerkvenih moralistov in tak zakon sprejeli. Proti temu zakonu je odločno nastopila organizacija gostilničarjev in z županom Honanom na čelu prisilila oblastnike, da so zadevo dali na splošno glasovanje, pri katerem so se volilci na gori omenjeni dan izrekli s 37,031 proti 31,378 glasovom, da ostanejo gostilne odprte vso noč. Cerkveni stebri so bili torej poraženi s 5,663 glasovi večine. Po mojem mnenju je tako prav. Kaj pa se cerkveni stebri vticejo v stvari, ki ne spadajo v njihovo področje. Oni naj držijo to, kar imajo, da jim ne izgine iz rok. Zelo se bojijo za mladino in so proti vsemu, kar je naprednega. Odrašlim prepovedujejo čitati napredne liste kot je naša Prosveta, mladini pa listate kot je Mladinski list.

Cerkveni stebri se majoje prav gotovo, sicer se ne bi zatekali v taverne, da jih "očistijo". Kakor sem iz zanesljivih virov izvedel, si tukajšnji slovenski župnik Koren jako prizadeva, da ne pride med njegove ovčice kaj naprednega. Neke desetletna deklica je povedala, da je ta župnik strogo prepovedal brati Mladinski list. Iz tega se pač lahko razvidi, v kakšnem duhu hočejo cerkveni stebri vzgajati mladino, da

jo bodo odrasli lahko vodili na vajetih in še nadalje udobno živel na račun nevede brez vsakega koristnega dela za človeško družbo. To so delali v preteklosti in tako delajo sedaj, kljub temu pa jim vedno več ljudi obrača hrbet.

Joseph Ule.

Državni delavski odbor

Harrisburg, Pa. — Tajnik za delo in industrijo Ralph M. Bashore je imenoval posebni odbor, ki ima moč, da prouči sedanjo situacijo glede zaposlitve v državi. V to ga je pooblastila državna legislatura s posebnim zakonom. Omenjeni odbor se je sestel dne 5. aprila v Harrisburgu in njegovi zaključki se bodo objavili kakor hitro bodo sprejeti. Po preteku desetih dni, ako bo stvar potrdil tajnik dela, bodo postali pravomočni in veljavni za perlinice.

Naloga tega odbora je velika zlasti zato, ker je to prvi odbor za minimalno plačo v tej državi. Zaključki tega odbora bodo služili za podlago bodočemu odboru, ki bo imenovan. V odboru je deset oseb, Frank Vratarič predstavlja ACWA v Wilkes Barreju, Amalia Balingier iz Pittsburgha, Albert Teti iz Philadelphije od International Laundry Union, dalje Albert Weiss, Fred McBrien in L. Haward ter dr. Susan Kingbury, dr. Carroll Daugherty in Margaret Owen.

Frank Vratarič, 204.

Tudi meni strižejo dolge!

Cleveland, O. — Ker nekateri trdijo, da meni v Prosveti vse priobčijo, naj povem, da se motijo. Večkrat mi popravijo in izboljšajo, včasih pa tudi kaj izpustijo, da tudi cele stavke, odstavke in še več, pa se nič ne jezim. Zgodi se tudi, da se vrine kakšna majhenka pomotica; pa kdo se briga za malenkostne napake. Tisti tiskarski škrat je namreč neprenehoma na delu. Zadržal se je na primer čitalo, da sem bil leta 1917 na pikniku v čikaškem parku, moralo pa se bi čitalo, da sem bil na pikniku, kajti pikniki soc. stranke so se vršili vsako leto. Na te piknike so zahajali napredni rojaki in jaz z njimi. Cuneja, ki sem ga zadnjic omenil, je imel umetno, nogo, bil je dober sodrug in po poklicu pravnik. Leta 1916 je kandidiral za državnega pravnika in bil smo ga volili. Bil je tudi aktiven v stavki v Gornjem Michiganu in aktivni smo bili tudi mi.

Prosvetinemu "očetu" Tonetu Zidanšku? Društvo št. 88 SNPJ bo praznovalo svojo 30. letnico dne 30. maja, ne 30. aprila, to vem. Moje šole so take kot tvoje. Učiva se sama, ava samouka. Učiva se iz razmer, v katerih živiva. Vzgojila sva se pač tako kakor nama čas in razmere dopuščajo. Ako me bi predstavil za učeno ali celo veleno osebo, bi se oni tam za plotom posmehovali. Tega pa ne smeva privoščiti tem visokoizobražencem. Zato sem tolikrat v polemiki z njimi. Kajti to, kakor je oni dan omenil neki član društva št. 53 SNPJ, mi je v dopadenje in v zabavo. In kaj mi ne bi bilo, če pa koga vidiš, ki se šopiri kot sraka, ki si je nadela pavjega perja, s svojo bistroumnostjo. In vendar, ako ne bi bilo naš delavcev, ki gremo za kapitalizem, bi ti visokošolci danes bili pri

WPA, ali pa bi gladovali. Jaz imam rad preproste ljudi, ker sem sam tak.

Oni dan sva razpravljala v najini polemiki z Andrejem Božičem, članom društva št. 53 SNPJ. On trdi, da sem jaz zapisal, da je on naročnik A. D., pa še nikoli ni bil in ne bo. Povedal sem mu, da sem rabil množino, namreč: "vi, ki ste," ne pa imen. Torej ne zadene to njega. To popravljam in toliko, da ga nisem imenoval in da on ni naročnik A. D. Ponavljam tudi še enkrat, kar sem že rekel, da je bil in je še delaven v soc. stranki in pri klubu 49 JSZ. Tako sem mu sam povedal in potrdil še predno sva polemizirala. Toda polemike pa sodrug Andrej le ne zapade. Tudi ta je trd oreh in vzame čas, predno se ji privadiš. Nadalje: kompromis med nama, da bova še nadalje delala za soc. klub št. 49, in to brez polemike, oba imava pred sabo le klubove interese, kajti klub bo živel le če bo sporazum.

Dobro bi bilo, ako bi nekateri znali razumeti pomen med resnostjo in šalo, da ne bi stvar preveč nase jemali. Naj vam bo povedano, da tudi ta dopisnik mora marsikatero grenko pogoltniti, in to radi naših voditeljev soc. stranke, SNPJ in njenih uradnikov. Pa jih mora tudi zagovarjati, kar stori brez strahu. Naj bo zadosti za danes.

Frank Barbič, 53.

Aleshev komentar

Chicago, Ill. — V Prosveti št. 66 je priobčen dopis Franka Barbiča, katerega je deloma naslovil meni in mi v njem stavil vprašanja, kakor da bi bil jaz odgovoren, kar mu John Lokar st. očita v Napreju. Tak vtis so napravile vrstice njegovega dopisa, ko sem jih prečital. Zato odločno odklanjam vsako sumnjo, da sem imel kaj opraviti z dopisom in ni lepo od Lokarja in Barbiča, ker sta v svoja dopisa vpletla moje ime.

Da, Barbič, poznam Lokarja st. Sam si mi ga predstavil v Clevelandu na pikniku angleško poslujočih društev SNPJ leta 1929. Kaj sem govoril z njim, sam veš, ker si bil ves čas navzoč. Kasneje sem ga videl še parkrat, toda govoril z njim nisem. Kar se mu sedaj sanja, nisem jaz odgovoren, če te sanje priobčuje v listu. Kaj si bil, ko si živel v Čikagu, nas veš, ki smo te poznali kot naprednjaka. Mogoče pa imajo naprejevalci namen napraviti združbo med nami, in kakor kaže, se je Lokarju deloma posrečilo.

Zato bi se ti kot star dopisovalec raznih listov moral zavest, kadar pišeš dopis, da se vedno najde kdo, kateremu niso dovolji tvoja opazovanja, napisa s kritičnega stališča, pa bo za odgovor nagrmadil polno nesresnice. Vse drugače je z dopisi, ako bi na primer ti pričel hvalliti vse odkrja, kar se godi v vaši metropoli in pa če bi pohvalil Lokarja, da je naprednjak, pa četudi misliš obratno o njem. Videl bi, da bi pričel pihati iz metropole drugačen veter. Za vzgled bi si lahko vzel nekdanje slovenske pleharje, ki so hvallili vse od kraja v vsaki naselbini, predvsem pa še dobre potice, kakor na primer sedaj Zidanšek prekajena rebra. Izplačalo se jim je, pa še kako, le vprašaj jih! Če pa pišeš dopise kritične vsebine, kar pričakuj od ene ali druge strani neprilike. Saj z mano ni nič bolje. Na pri-

mer mojim dopisom navadno že kar v uredništvu priprajo repek, včasih dva in celo tri. Seveda, v smislu pravil, z izgovori, da kar sem napisal, ne odgovarja resnici. Pa si pomagaj, če tako vrhinja plast človeške družbe razlaga svobodo tiska in demokracije. To se seveda tebe ne tiče, ker veruješ v svobodo tiska, ne more se pa reči tako o tvojih nasprotnikih.

Upam, da sem ti za javnost dovoljno odgovoril na stavljena vprašanja, kadar pa prideš v Čikago, se pomeniva še ostalo.

Frank Alesh, št. 1.

Vihrava pomlad

Sharon, Pa. — Čital sem že več dopisov iz raznih krajev, v katerih dopisniki pozdravljajo prihod pomladi. Tudi moja žena si je že nadela skrb, da pripravi vrtno grede za rože in solato. Pa sem ji naavetoval, naj se ji nič ne mudi s tem delom, rajši naj mi pomaga drva žagat, kajti zima se še ni docela poslovila od nas. Na drevu namreč nisem videl vso zimo nobenega livja. Moj stari oče pa mi je večkrat pravil, da gospoda in zima nikdar ničesar na šenkata, tako ne tudi kapitalisti delavcem, temveč jih ogulijo do kosti, ako le morejo. Vso zimo se je videla zelena trava, zadnje tedne pa je začelo poganjati dreve — vse je kazalo znake zgodnje in lepe pomladi. Ampak —

Dne 6. aprila ob šestih zjutraj pa je začelo snežiti in snežilo je vse do 12. ure. Ko sem ga zmeril, ga je že padlo 6½ palca, torej več kot pol čevlja. Čim je nehala snežiti, je pričelo deževati. Ženo sem posvaril, da nam preti povodenj, ako ne preneha deževati. K sreči je prenehalo, pritisnilo je hladno vreme. Ko sem naslednje jutro zgodaj zjutraj vstal, sem videl, da izgleda dreve kot božično drevesce, vse je bilo namreč v lelednem cvetju. Bil je pač veličasten pogled na vrt, pri tem pa je nastala velika škoda, kajti ledovje je polomilo dreve. Revni ljudje vselej največ pretrpijo in prenesejo, kapitalisti pa uživajo. To je menda božja kazen za nas trpine. Kaj bosta rekla mistr Trunk in Slaje, ki se dobro razumeta na politiko in kazen božjo? Saj itak vse dobimo od Boga — vse dobro in slabo, kakor nam blebečejo, a mi jim tega ne verjamemo, kajti taka brbljanja so le za nevedne. Da, res, kakor v nebesih, tako na zemlji! Torej imajo tudi v nebesih obilo kavanjanja in špetirja, kakor na zemlji, mar ne?

Papež in njegovi cerkveni kaproli so z veseljem blagoslovili orožje barbarskih fašistov, ki morijo nedolžne ljudi v Španiji. Ali ni tako postopenje dovolj, da odpre oči vsem ljudem, ki lahko količkar mislijo s svojo pametjo, da spoznajo, da je blagoslavljanje takih zločinov le navadna podpora zločincem? Seveda je in mnogo ljudi jim je že obrnilo hrbet, mnogi jim ga še bodo, nekateri pa ne nikdar, ker nimajo oči, da bi videli, ne ušesa, da bi slišali, ne ust, da bi govorili. (Njihovo mišljenje je zastrupljeno, zaplankano. Zanje mislijo njihovi zavajalci in izkoriščevalci.

Urednik Napreja ne bi vodil vojne proti SNPJ in njenim gl. odbornikom, ako bi videl, da je v zmoti. Pri SNPJ ni fašizma, čemu torej vojna? To je vse skupaj le hujkanje od strani naših sovražnikov. Ne maram se prekratki z nikomur, večkrat pa je vendarle treba pribiti resnico. V miru sem živel dolgega četrstoletja, zadnja leta pa so me začeli kovati žabji kovači in krtačarji. Povem pa jim, da bo prej v morju peska zmanjkalo, kakor meni odgovor na vse lažnjive napade, pa naj bodo v A. S. ali v A. M. ali pa kje drugje.

Anton Zidanšek.

Mir in "demokratični proces" ne gresta skupaj!

Washington. — Na nedavnem zborovanju National Peace Conference se je najbolj odrezala neka republikanska buržujška pacifistinja iz New Yorka, ki je protestirala proti govornikom, ki so se navduševali za "demokratični proces". Dama je rekla, naj vsi razumejo, da je ona — republikanka, valed česar protestira proti "demokratičnim procesom."

Vojna proti žuželkam

V svojem laboratoriju v Beckenhamu v angleški grofiji Kentki je fizik dr. Russell odkril novo vrsto "smrtnih žarkov". V svoji poskusi jih uporablja za uničevanje žuželk.

Russell deluje okrog tega odkritja že od leta 1912. In če se mu bo obneslo tudi v praksi, tedaj bo človeški vojni proti žuželkam utegnili dati popolnoma novo smer. Tako na drobno v kuhinji, jedilni shrambi in omari za obleke kakor na veliko, na vrtu in polju, bodo ljudje potem uničevali najrazličnejše nevarne žuželke s smrtnimi žarki.

Angleški raziskovalec je o svojem odkritju dolgo molčal, šele pred kratkim ga je demostiral skupini strokovnjakov. Zarke posebej luči je usmeril na gobo, ki je bila polna različnih gosenic. Po 10 sekundah so se začele živalce zvijati, čez 30 sekund so vse poginile. Vročina ni mogla biti tista, ki jih je uničila, kajti žarki so bili komaj mlačni. Da bi to dokazal, je Russell svoj poskus ponovil tako, da je žuželke zaščitil z debelo stekleno ploščo, ki je zadrževala vsako toploto. Tokrat je trajalo 50 sekund, da so živali pod vplivom žarkov poginile. Žarki so imeli ta učinek še potem, če je raziskovalec na steklo položil še cinkasto ploščo.

Russell je nadalje odkril, da učinkujejo njegovi žarki morilno ne samo na žuželke, temveč na vsa bitja s pretežno belimi krvnimi celicami kakor ribe, majhne kače in žabe. Krvna telesa so se jim pod vplivom žarkov v kratkem času razpočila. Najhitreje je šlo to v ribah, kajti voda je dober prevodnik za Russellove žarke. Ti uničujejo tudi jajčeca žuželk. Če je usmeril žarke samo za kratek čas v omario za obleke v kateri so bili molji, tedaj je bilo to isto kratkem času konec in tudi njih jajčeca skrivnostna Russellova luč uničila temeljito. Razpočila so se. Zanimivo je v ostalem, da isti učinek dosegel z jajcem, ki je bilo velika kakor kurje jajce. Razletelo se je s silnim pokom.

In kakšne vrste so žarki, ki jih hoče Russell mobilizirati za vojno proti žuželkam? Po njegovih navedbah ležijo ob meji med rdečimi in infrardečimi žarki, so pa v nasprotju z infrardečimi žarki vidni. Njih natančno valovno dolžino je treba še določiti. Russell sam pravi, da tiči njegov izum še v otroških čevljičih navzleč temu, da se bavi že tako dolgo z njim. Vendar pa daje že danes slutiti ogromne možnosti, ki se nam odpirajo z njim — pobijanje nadloge žuželk. Žarki so za človeka v ostale popolnoma neškodljivi.

70 let še ni starost

V Londonu so proslavili pred kratkim 60. rojstni dan Adelene Gnee-Isittove, ki jo poznajo po vseh celinah. Ta jubilej je zanimivo samo zavoljo tega, ker je tu neka plesalka, ki nadaljnega priznala svojo pravo starost, temveč tudi zavoljo tega, ker nikakor ne živi v ljenje kakšne stare dame. Kakor pred štiridesimi leti stoji na deskah, ki pomenijo svet za umetnost njenih nog bi jo lahko zavide 20-letnice.

Napačno je naziranje, da mora biti stara brezpopojno zvezana s popuščanjem telesne duševne prožnosti. Tudi dve drugi slavni plesalki, Mistinguettova in Ana Pavlova sta malo brigali za "starostne nadloge". Mistinguettova nastopa še danes in iz poročil pariških tiskov bi bilo sklepati, da se mora še vedno dosti vsiljivih in strastnih oboževalcev.

V glasbi ni nič drugače. Nešteti veliki beniki so svoja najbolj zrela dela ustvarili v starosti, v kateri so bili drugi že mnogo let v znanu upokojencev. Pomislimo samo na Bacha, Liszta, Wagnerja, Richarda Straussa. Ta tova klavirska igra ni v njegovih sedemdesetih letih izgubila še nič svojega starega ognja virtuoznosti.

Tudi med živimi virtuozi jih je mnogo, so šesto in sedmo desetletje že prekorčili, da bi bilo to na njihovi igri opaziti. V takih ljudeh je pač jedro, ki jih silijo do neutrnosti dela do konca življenja. Starosti ne obetajo njih zdravje in odpornost sta večina vna. Seveda ni vsakogar stvar, da bi se po 60., 65. letu delal kakor v mladosti. V splošno velja pravilo, da si v starosti odpodij vsaj nekaj vese življenja vrši svojo dolžnost. Je tudi premnogo izjem, ki nam kažejo, da se redna dela mogoča tudi v visoki starosti.

Pred dvajsetimi leti

(Iz Prosvete z dne 11. aprila 1918.)

Domače vesti. V Ringu, Kaps., je bil ubit 37-letni Martin Knez, doma od Hratina in član SNPJ. — V taborišču Sherman je slovenski vojak Jos. Kljun iz Clevelanda in ma iz Podgrada na Primorakem.

Delavske vesti. Ameriški telegrafisti so ganizirajo.

Svetovna vojna. Na zapadni fronti se razja kolosalna bitka na 150 milj dolgi fronti.

Sovjetska Rusija. Lenin, predsednik sovjetske vlade, je zagrožil Japonaki z vojno invazije vzhodne Sibirije.

Ali ste že naročili Prosveto? Mladinski list svojemu prijatelju ali sorodniku v domovino? To edini dar trajne vrednosti, ki ga ni mogoče dati v domovino.

Nalaganje starega železja na ameriško ladjo v Brooklyn, N. Y., ki ga odpelje na Japonako.

F. M. DOSTOJEVSKI:

Bratje Karamazovi

Roman v štirih delih s opitjem — Poslovni Vladimir Levčič

"Kaj jim pa drugega ostane?" se je trpko namuznil Smerdjakov. "In kdo jim bo verjel po vseh teh dokazih? Grigorij Vasiljevič so videli vrata odprta, kako naj potlej ne bi bili oni? Eh, kaj bi, Bog z njimi! Za svojo rešitev se treso..."

Tiho je pomolčal in zdajci dodal, kakor da je nekaj premislil:

"Zakaj evo, apet to: oni bi radi zvalili name, da je delo mojih rok — to sem že slišal — ali vsaj to, da se znam mojstrski delati božjastnega. Nu, ali bi vam bil naprej povedal, da se znam pretvarjati, če bi bil takrat res imel kak napelk zoper vašega očeta? Če sem že zasnoval tak umor, ali bi mogel biti tako bedast, da bi bil že naprej povedal tak dokaz zoper samega sebe — in še njegovemu rodnemu sinu, prosim vas?! Ali je to podobno verjetnosti? Ali bi se moglo zgoditi kaj takega? Ne, narobe, prav nikoli ne! Vidite, najinega sedanjega razgovora ne sliši nihče razen Previdnosti božje, a če bi ga tudi povedali državnemu pravniku in Nikolaju Parfenoviču, bi me prav s tem koncem koncem nemara celo branili; zakaj kak zločinec je to, če je že naprej tako prostodušen? Vse to oni kaj lahko premislijo."

"Poslušaj," Ivan Fjodorovič, osupljen po Smerdjakovljevem poslednjem dokazu, je vstal z mesta in prekinil razgovor. "Prav nič te ne sumničim in celo smešno se mi vidi, da bi te obdolževal... narobe, hvala sem ti, ker si me pomiril. Zdaj pojdem, toda oglašim se še. Z Bogom dotlej, giej, da ozdraviš. Ali kaj potrebuješ?"

"Hvala za vse. Marfa Ignatjevna me ne pozablja in mi v vsem pomaga, kadar česa potrebujem; dobra mi je kakor zmerom. Vsak dan prihajajo k meni dobri ljudje."

"Do svidenja. Sicer pa: o tem, da se umeš narediti božjastnega, ne bom povedal ničesar... in tudi tebi svetujem, da ne poveš," je mahoma rekel Ivan, sam ne vedoč zakaj.

"Docela razumem. In če vi tega ne poveste, tedaj tudi jaz ne povem ničesar o vsem tistem najinem razgovoru pri vratih..."

Tu se je zgodilo tako, da je Ivan Fjodorovič zdajci odšel; šele ko je bil napravil že kakih deset korakov po hodniku, je mahoma začutil, da je imel Smerdjakovljevi poslednji stavek nekam življenjski pomen. Hotel se je že vrniti, a to je trajalo samo trenutek: "Neumnost!" je dejal in naglo zapustil bolnišnico. Glavno je bilo to, da se je čutil resnično pomirjenega in to baš po dejstvu, da krivec ni bil Smerdjakov, ampak njegov brat Mitja, čeprav bi se bilo zdelo, da bi moral biti narobe. Zakaj je bilo tako, takrat ni hotel razglabljati; kar upiralo se mu je, da bi grebel po svojih občutkih. Njegova edina, nejasna želja je bila, da bi čim prej nekaj pozabil. V naslednjih dneh se je potlej do dobra uveril o Mitjevi krivdi, ko se je bliže in temeljiteje seznanil z vsemi dokazi, ki so obteževali brata. Bile so to izpovedi najneznatnejših ljudi, a vendar skoro uničevalne, tako na primer pričevanje Fene in njene matere. O Perhotinu, o gostilni, o prodajalni Plotnikovih in o pričah v Mokrem je bilo še govoriti škoda. Vest o tajnih znamenjih s trkanjem je skoro enako iznenadila preiskovalnega sodnika in državnega pravdnika kakor Grigorijeva izpovedba o odprtih vratih. Grigorijeva žena Marfa Ignatjevna je Ivanu Fjodoroviču na njegovo vprašanje naravnost izjavila, da je Smerdjakov vso noč ležal pri njej dveh za pregrado, "niti tri korake ni bilo od najine postelje," in da se je, čeprav je sama trdno spala, mnogokrat prebudila, ko je slišala njegovo stokanje: "ves čas je stokal, neprestano je stokal." Ko se je pogovoril s Herzenstubeom ter mu izrazil svoj dvom, čes, da se mu Smerdjakov nikakor ne vidi mešan, ampak samo slab, je s tem izrazil pri starem gospodu samo droben nasmešek. "Ali pa veste, s čim se zdaj posebno ukvarja?" je vprašal Ivana Fjodoroviča. "Pod blazino ima zvezek in vanj mu je

nekdo z ruskimi črkami napisal francoske besede, he-he-he!" Ivan Fjodorovič je naposled opustil vse svoje dvome. Na brata Dmitrija ni mogel zdaj niti pomisliti brez studa. A nekaj je bilo vendarle čudno: to, da je Aljoša trdovratno vztrajal pri tem, da morilec ni Dmitrij, ampak "po vsej verjetnosti" Smerdjakov. Ivan je od nekada čutil, da je Aljoševo mnenje zanj zelo visoko in važno, in zato ga zdaj kar ni mogel razumeti. Čudno je bilo tudi to, da Aljoša ni iskal z njim razgovorov o Mitji in jih ni sam nikoli pričel, ampak je samo odgovarjal na Ivanova vprašanja. Tudi to je Ivan Fjodorovič jako opazil. Sicer ga je pa tisti čas zelo odvrčala neka povsem drugačna okolnost: ko se je pripeljal iz Moskve, se je bil že prve dni ves in nepovračljivo predal svoji gorči in brezumni strasti do Katerine Ivanovne. Tu ni kraj, da bi govorili o tej novi strasti Ivana Fjodoroviča, ki je pozneje zapustila sled v vsem njegovem življenju: vse to bi utegnilo postati orodje za novo povest, za drugi roman, o katerem ne vem, ali se ga še kdaj lotim.

Nekesa pa vendar že zdaj ne morem zamolčati. V tistem trenutku, ko je Ivan Fjodorovič ponovil z Aljošo odhajal od Katerine Ivanovne in mu je rekel: "Ona ni po mojem okusu" — v tistem trenutku se je strašno zlagal. Ljubil jo je brezumno, čeprav je tudi to resnica, da jo je časih tolikanj sovražil, da bi jo bil lahko celo ubil. Tu se je združevalo mnogo vzrokov: vaa pretresena po dogodku z Mitjo, se je bila oklenila Ivana Fjodoroviča, ko se je spet vrnil k njej, kakor kakega rešitelja. Bila je užaljena, razalosa, ponižana v svojih čustvih. In evo, tedaj se je spet pojavil človek, ki jo je že prej tolikanj ljubil — o, ona je to predobro vedela — in čigar um in srce je postavljala vselej toliko višje od sebe. Toda strogo dekle se ni brez pridržka dalo v dar, ne glede na vsa karamazovski neobčudnost ljubimčevih želja in na vso bajno moč, ki jo je imel do nje. Obenem s tem jo je neprestano mučilo kesanje, čes, da se je izneverila Mitji, in v strašnih trenutkih prepričev z Ivanom (in teh je bilo mnogo) mu je to naravnost priznavala. Prav to mu je bilo na umu, ko je v svojem razgovoru z Aljošo rekel: "laž na laž". V vsem tem je bilo tudi res veliko laži in to je grizlo Ivana Fjodoroviča bolj od vsega ostalega... toda o tem kasneje. Skratka, za nekaj časa je skoro pozabil na Smerdjakova. In vendar, čez kakih štirinajst dni po njegovem prvem posetu pri lakeju so ga jele iznova mučiti iste čudne misli kakor prej. Dovolj je, če povemo, da se je bil neprestano vpraševati: zakaj se je takrat, v tisti poslednji noči, ki jo je prebil v hiši Fjodora Pavloviča, pred svojim odpotovanjem, tiho kakor tat splazil na stopnice in vlekel na uho, kaj dela spodaj oče? Zakaj se je posemje s studom spominjal tega, zakaj mu je postalo drugo jutro v železniškem vozu mahoma tako tesno in zakaj si je rekel, ko se je pripeljal v Moskvo: "Podlež sem!" In evo, zdaj mu je bilo nekoč prišlo na um, da je zaradi vseh teh mučnih misli morda pripravljeno pozabiti celo Katerino Ivanovno, tako silno so se bile spet polastile njegovega duha! Ko je tako pomislil, je kakor nalašč srečal na ulici Aljošo. Takoj ga je ustavil in mu iznenada zadal vprašanje:

"Ali še veš, kako je Dmitrij po obedu vdrl v hišo in pretepel očeta in sem ti potlej jaz zunal rekel, da 'pridržim svojim željam popolno avobodo?' Povej, ali si takrat mislil, da želim očetu smrt ali ne?"

"Mislim sem," je tiho odvrnil Aljoša.

"Prav za prav je bilo res tako, tu ni bilo kaj ugrabiti. Toda ali nisi takrat pomislil tudi tega, da še posebno želim, naj bi 'gađ požrl gađ', to je, da bi Dmitrij ubil očeta in to čim prej... in da se niti sam ne bi branil pripomoči k temu?"

Aljoša je lahko pobledele. Molče je gledal bratu v oči.

(Dalje prihodnj.)

kletih, za katerimi sem se baje jokal, jim kupoval darila in jih obkladal z drugimi rečmi. Razumel sem, da žena ni mogla tega prenesti — in sledil je konec. Kdo je tista oseba, ki je pisala tisto pismo moji ženi, naj ostane za javnost tajnost. Ali je bilo resnično tisto natočevanje v tistem pismu? Niti malo ne!

V tistih časih se je po onih krajih, zlasti ko niso rovi obratovali, precej popivalo brez maha v sleherni slovenski hiši. Petja in šal se ni manjkalo, neslane šale pa tudi niso zavzemale zadnjega mesta. No, pa kaj bi — saj veste. V takih okoliščinah se naraikaj dogodi, kar ni prav, pa sem tudi jaz — čemu naj bom baš — svetnik? — posegel v šale kot nihče. Toda ostalo je le pri brzdanjih šalah, ne da se bi kdaj resno spozabil in se udal skrajnostim ter postal izdajalec svoje žene v starem kraju in svojih dveh otrok. Da je to resnica, naj bo potrjeno s tem, da to izjavo lahko vsakdo svobodno zanika, ako ni resnična. Očividno je tisto pismo prillilo dobršno količino olja k ženi in mrznji do vsega, kar je Gornikovega, da je svoje otroke vzgojila v duhu sovražstva in mrznje.

Od tistega časa nisem ženi več pisal niti nisem več denarja pošiljal, le od časa do časa otrokoma kaj malega. Po daljšem presledku sem končno pisal ženi, naj domačijo proda in se presele k meni v Ameriko. Z mojimi predlogom se ni strinjala in ni hotela prodati svojega in moje imetja v starem kraju, hotela je, da se jaz vrnem domov. Toda jaz nisem več za stari kraj. Kaj naj bi počel tam? Ako človek nima prilične posestva in vsaj nekaj gotovine, ostane pravcati berač. Drugi razlog pa je bil v tem, da sem se bal prepirati, kajti žena ni in ne bi nikdar pozabila, kar so ji natvezili v pismih iz Amerike o mojem zadržanju. Vedel sem, da mi bi ob vsaki priliki predbacila, neglede na fabrikacije tistih pisem.

Naposled sem se odločil, da vzamem mlajšega sina k sebi, kateri pa si je našel nalogo, da me "obrihta", da bom mož. Da se bi s sinom mogla na lep način pogovoriti, so bili vsi poskusi zaman. Niti poslušati me ni hotel. Tako se je stopnjevala med nama mrznja od dne do dne. Končno je odšel k svoji teti, materini sestri, v Butte, Montana. Ni mu šlo po njegovem načrtu, kakor si je predstavljal v svoji nadutosti in domišljavosti. Ko je odpotoval, je imel v žepu okrog 280 dolarjev. Pozneje je imel nekaj neprilike s sodnjo, a se je vse dobro isteklo, obenem pa so mu še delo preskrbeli v Seattle, Washington. Tako je po lastnih izkušnjah življenja fant polagoma spoznal ves položaj in malo se je aramoval, ker je bil "tak" proti meni. Opril se je dela in ameriškega življenja med tujimi ljudmi. S tem so se odnošaji med nama zaključili.

To je zadnji del mojega življenja. Rodil sem se na Božakovem pri Metliki v hiši pri Stepanovih leta 1880 na majhnem in zadovoljenem posestvu, ki je bilo prodano osem let po mojem rojstvu. Kupil ga je moj krstni bote Jurje Kozjan iz iste vasi. Moje oče je odšel v Ameriko, mati pa se je kmalu potem, ko je bilo posestvo prodano, preselila z otroci v Metliko. Ostala je brez denarja in brez aredatev. Oče je iz Amerike v presledkih poslal kakšen dolar, nikdar pa večje vsote. Po enoletnem bivanju v Ameriki se je vrnil suh in brez vsega. Čemu ni ostal dlje, da bi vsaj nekaj poslal in pozneje prinesel večjo vsoto domov, ne vem. Vaščani pa so seveda o njem imeli svoje pomisleke, ki niso bili prijetni. Bil je svojevrstni fanatik, predvsem verski fanatik. Zaverovan je bil tudi v cesarja. Veroval je le v rimsko katoliško vero in v cesarja, vse drugo ni bilo nič. Za tiste čase pa je bil dokaj učen, kajti poleg slovenščine je obvladal tudi nemščino. Včas se je pripetilo, da so nastale tožbe in on je vselej dobil, ker je že prej vedel, če bo zmagal. Kljub njegovi učenosti je ostal reven in ubog.

Ko mi je bilo 10 let, sem šel služiti za pastirja v Bušinj vas pri Suhorju k Vidakovim. Služil sem eno leto in pohajal šolo v Suhorju, toda nemščine — do katere je moj oče toliko držal —

George W. Sample, sodnik v Wastenawu, Mich., ki je nedavno rekel, da so vsi člani federalnega delavskega razsodišča komunisti.

niso učili. Valed tega me je očel vzelo od tistega gospodarja, da sem lahko šel v šolo v Metliki, kjer so v tretjem razredu poučevali nemščino. Takrat sem bil že v 12. letu in v Suhorju sem zamudil skoro dve leti, dasi sem bil v četrtem razredu, v Metliki pa sem moral nazaj v tretji razred. Tako sem bil eden najstarejših v tistem razredu. Dobro se spominjam sošolca Molka, urednika Prosvete, ki je bil v istem razredu.

Tisto leto je bilo zadnje moje ljudske šole. Solo sem pustil in šel služiti k Ogulinovim v Metliki za pastirja, nadaljeval pa sem le ponavljajočo šolo ob četrtkih. S štirinajstim letom sem se šel učiti za čevljarja k mojstru Ivanu Jerini v Metliki in sem ostal pri njem eno leto. Na prigovarjanje mojega strica, očetovega brata, so se moji starši preselili v Zagreb, a bil je tudi sam ubog, navaden dninar, bil pa je dokaj iznajdljiv in delo je lahko dobil, dočim je mojemu očetu te lastnosti manjkalo. Vsed tega oče ni dolgo ostal v Zagrebu. Dobil sem delo pri zidarjih in sem nosil opeko z več drugimi dečki. Delo ni bilo prenaporno, ker nas ni nihče priganjal. Imeli smo dovolj časa tudi za zvijanje cigaret, kadili smo pa kot turški paše brez nadlegovanja. Tudi plačo smo imeli "veliko" — celih 50 krajcarjev za 10 ali 12 ur dela na dan.

(Dalje prihodnj.)

Velika Nemčija in Podonavje

(Nadaljevanje in konec.)

Donava sega s svojim izvirom daleč na zapad. Ren in Donava sta izrezala svoje struge na najvažnejših stikalnih narodnostnega, prometnega in gospodarsko političnega ozemlja Evrope. Gospodarji te zemlje lahko razpolagajo z bogatimi zalozami surovin, ki so bile in bodo za obstoj narodov glavna osnova neoviranemu napredku. Narodnostni cilj, ki so si ga nemški zemljepisci-politikci zapisali na čit, ko vključujejo v svoja interesna področja pokrajine, koder so se po naključju zgodovine raztreseno poselili Nemci, prehaja v primeru s prometno političnim in gospodarskimi težnjami Nemcev šele v drugem redu v poštev. S priključkom Avstrije je Nemčija nadoknadila izgube zemlje, prebivalstva in sirovin, ki jih je utrpela po versajskem miru. Neposredno ali po plebiscitih je tedaj izgubila 70-

591 km² zemlje in blizu 6 milijonov ljudi. Izgubljene pokrajine, ki so se po svetovni vojni vključile v pravičnejšo sožitje državnih tvor, je Nemčija zdaj nadomestila z Avstrijo in povečala svoje ozemlje na 554.556 km² površine, s skoraj 75 milijoni prebivalcev. Postala je tako druga država Evrope in po velikosti presega za 3.556 km² Francijo. Obroč okrog daleč na zapad pomaknjene slovenskega klina, Češkoslovaške, se je še bolj stislil, Italija Jugoslavija in Madžarska so dobile za sosedo velesilo, ki je svoje južno-vzhodne meje prestavila ob veletoku 280 km dalje pred Bratislavo. 75 milijonski narod je odprl široka vrata v Podonavje ter dalje v črnomorski bazen, v katerega pritokih biva blizu 180 milijonov ljudi. Trgovinska mornarica Velike Nemčije bo poslej prometovala po Donavi in posegla s kupčijsko podjetnostjo v področje, na katerem prevladujeta dve tretjini slovenskega življa. Zemljepisno politično središče Nemčije, ki je iz svojega jedra zaman iskalo izhodišča ob Visli na vzhod, se je zdaj prestavilo proti jugovzhodu in poseglo v široki oklep slovenskega morja, sredi katerega je skupna uroda od veletoku po naključju zgodovine naselila Madžare in Rumune. S tem so se odprle tudi Jugoslaviji dalekosežne smernice v notranji kakor vnanji prometni politiki.

Po priključitvi Avstrije se je na meje Jugoslavije prisloniha že druga velesila. Na zapadnem in severnem mejniku Slovenije pritiska poslej 117 milijonov ljudi in na Karavankah se je Velika Nemčija približala Jadranu za 90 do 100 km! Še ne dvajset km imajo Nemci do Maribora, 39 km zračne črte od nemške meje leži Ljubljana, le nekaj nad 100 km Zagreb! Stevilni pritisk na naše meje, to je količnik, ki ga dobimo, če delimo prebivalstvo Jugoslavije z onim naših sosedov, se je od prejšnjega 6.6 povečal skoraj za polovico — na 11.7! Kaj pomeni v obrambi domovine visok količnik vnanjega pritiska na meje, si lahko razlagamo iz primera, ko je imela Srbija pred balkansko vojno količnik 24.7, leta 1914 le 15.5. V obrambi domovine ima Jugoslavija zdaj večji količnik kakor Rumunija, z veliko slovensko sosedo Rusijo (11), Češkoslovaška 9.2. Na slabšem od nas je Madžarska, katere količnik pritiska se je od 6 dvignil na 15.2.

S pametno vnanjo politiko skušajo države pritisk sosedov

na meje zmanjšati. Nasledstvenim državam Podonavja se odpirajo nove naloge, katerim prednjačijo v prvi meri gospodarsko-prometne smernice. Kakor Nemčija je tudi povojna Rusija zvezala posamezna porečja med seboj in približala prostorno zaledje morjem. S prekopi bo povezan promet med Kaspijskim in Črnim morjem, porečje Volge in Dona, Dvigne in Dnjepra bodo spojili kanali z Baltikom in Črnim morjem. Preko velikih jezer so Rusi zvezali baltiki promet z novo vojno luko, Murmanskim ob Sev. Ledenem morju in Rumuniji brite, da uresničijo načrt velikega kanala, ki bo iz Črne vode h Konstanci skrajšal veliki ovinek po Donavi. S posebnimi železniško tarifno je Poljska približala svoj rečni promet češkoslovaški luki Bratislavi in Odeji — primer, kako bi v bližnji bodočnosti lahko tudi mi pritegnili velik del podonavskega prometa zapadno do začetne bele črte na skici na naš Jadran.

V stari monarhiji je že obstojal načrt, usmeriti rečni promet iz Podonavja na Reko. Budimpeštanska vlada je nameravala izkopati prekop od Vukovara na Donavi k Samcu ob Savi in regulirati Savo do Siska, Kolpo do Karlovca. Pred leti je isti načrt v jugoslovanskem prometnem ministrstvu zaradi raznih okoliščin propadel. Kanal Vukovar-Samca bi bil 57 km dolg in skrajšal sedanji ovinek preko Beograda do Samca za 475 km! Po Donavi potrebuje zdaj jugoslov. ladja iz Beograda preko Carigrada do južne Italije 50 do 60 dni, po skrajšani poti po Savi in železnici na Sušak bi potrebovalo blago tja največ 8-10 dni. Kaj pomeni to za vrednost blaga in kolikšen bi bil učinek na vnanjih trgih, si lahko predstavljamo.

Kanal Vukovar-Samca bi pritegnil tudi mednarodni promet. Tarifne ugodnosti na letnicah, kakršne poznajo le Čehi za prevoz blaga iz obdonavskih pristanišč na Labo, bi približale mednarodno blago po vodi in Kolpi ter dalje po železnici na Sušak, ali po usnki proti Split in Sibeniku za 659 milj morske plovice!

Z vstopom Velike Nemčije v Podonavje nastaja tedaj na jugovzhodu Evrope nova doba gospodarskega izživljanja. Na Severnem morjem, Kanalom, Baltikom, Jadranom in Črnim morjem se je v vrsto držav vnel velikanski, katerega močnejša pljuča bodo puščala poslej do vseh sosedov in vseh smerih. Le majhna sprememba v ozemlju — toda prizadejana najobčutljivejši točki evropskega porečja! Zgledi Nemcev, ki so svojo domovino povezali s svetom prometno mrežo in njihove težnje, izkoristiti vse prirodne dobrine izven države v korist naroda, pa nalagajo slovenskim državam še posebej dolžnost, da v obrambo vseh svojih pravic zabijo na vse, kar bi utegnilo neizbežno škodovati lepemu predku po vojni osvobojenih narodov. — Ivo Lapajna.

POSLUŠAJTE
PALANDECH'S TRAVEL BUREAU
Folklore Radio Program

Every Sunday from 1 to 3 P. M.
Station WVAE — 1200 Kilocycles

George Gornik (Bellingham, Wash.):

Iz preteklih dni

Odlomek iz življenjskih dogodivščin Naceta Zlembergerja v Prosveti in pozneje par drugih, sem prečital z velikim užitkom, pa sem se odločil, da poskusim svojo arečo z opisom lastnih dogodivščin iz preteklih dni. Niso bogve kako zanimive, a se mi zde svojstvene dovolj, da pridejo pred čitateljeve oči.

Splošna ugotovitev, da je nevednost največje zlo na svetu, je pravilna, ker povzroča največ gorja in je posledica revščine. Sploh sta si nevednost ali ignoranca in revščina sestri dvojčici. Ignoranca mojih bližnjih je v mojih življenjskih odnosih razlaga globoko rano in igrala največjo vlogo: nevednost in predsodki so meni in njim grenili življenje. Le redkokdaj se namreč pripeti, da bi osemnajstletni sin svojega lastnega očeta udaril v obraz zgolj iz prežetih mrznje, ker se oče baje ne zna

"držati po moško." Verjame, da vam to ne gre zlahka v glavo, šlo pa je meni ne le v glavo, pač pa po vsej pravici tudi na živce, ki mi zlepa ne odpovedo.

Prišel je šele v Ameriko in preskrbel sem mu vse potrebno, in še več. Celotni avtomobil je imel, za katerega sem se moral podpisati. Vse bi bilo dobro, le če se bi jaz "držal po moško", si je zabil moj sin v glavo. Sprva sem vzel celo zadevo za malenkost, ki preide, kot prehodna doba mladostne muhaste nadutosti. Postajal pa je z vsakim dnem osornejši, me izzival in zmerjal pa jamral, kako mu je hudo, ker ima takega očeta, kako je narečen, ker se njegovega očeta "vsak smeji" in ga ima vsak za "navadnega bedaka." Seveda sem reagiral in povedal, kakšne medicine so najbolj učinkovite proti njegovi boleznj skrajne nadutosti, da mu

prešeno čezmerno domišljavost iz njegove osemnajstletne glave. Zavedal sem se, da mu je mati vcepila v njegovo otroško dušo iz golega zaničevanja do Gornikovih močne kali sovražstva, ki so sedaj vzniknile in izbruhnile iz njegove zmotne domišljije.

Moja žena me ni zaničevala; ljubila me je in jaz njo, mojih sorodnikov pa ni mogla prenašati. Najina zakonska ljubezen bi šla vzdržema naprej, da si niso drugi nadeli nalogo, da zanesajo med naju razdor, kar se čisto pripeti pri mnogih ljudeh. Pa čemu vam to pripovedujem? Človek najraje pove tisto, ki mu najbolj leži na srcu.

Bilo je pred več leti, ko sem živel v Montani. Prejel sem pismo od žene, kateremu je pridržala neko pismo, ki ga je dobila iz Amerike od neke prijazne osebe, katere me je najgrde očrnila. Vse bi bila moja žena preneala, kar je bilo nanizana proti meni v tistem dičnem pismu. Ni pa mogla prenesti tiste, kar je pisalo o nekkih de-

Grupa španskih vojakov, ki so jih fašisti ujeli na fronti v vzhodni Španiji.